

Jandželjo

Přetož wón je
swojim jandželam přikazał,
zo bychu će zachowali
na wšitkich twojich pučach.
(Psalms 91,11)

Před někotrymi lětdžesatkami njemějachu so jandželjo lochko w cyrkwi. Wšelacy teologoj měnjachu, zo je předstawa wo jandželach, kiž zapřimnu w Božim nadawku do čłowjeskich stawiznow, njewědomostna a mytologiska, zo ma so potajkim wotstronić. W cyrkwjach wotstronichu při wšelakich wobnowjenskich džětach w šěsćdžesatych a sydomdžesatych lětach husto dosć wobrazy a figury jandželow. Na kěrchowach so woni z narownych pomnikow pozhubjowachu. Rum mjez Bohom a čłowje- kom běše prózdny. W najlěpšim padze smědžeše so předstawa wo jandželach symbolisce zrozumić.

Duch časa je so změnił. Džensa wuhotuja cyrkwinske akademije schadžowanja na temu jandželow. Wustajeńcy a najwšelakoriše knihi wo jandželach so poskićuju. Njedawno powědaše mi žona cyle zahoriće wo filmje „Harmagedon“, w kotrymž předstaji so po jeje słowach poslednja bitwa mjez dobrym a złym z pomocu syłow jandželow. Wona wuwoprašowaše so mje za hierarchijemi jandželow, za jich mjenami a nadawkami. Husto sym w poslednim času tež wužiwał hornje słowo z 91. psalma jako křćenske hrono, dokelž maćerje sej je za swoje nowonarodžene džěčo přejachu. Před něšto mjesacami předstaji so w Chróśćicach spěwohra „Jandžel?“. Kedžbliwy sluchar serbskeho rozhlóska a wopytowar wšelakich koncertow je zawěsće hižo słyšał nowy duchowny spěw: „Knjezowy jandžel njech tebje škitaj, wjedže, žohnuj ...“ Jandželjo su džensa „in“!

Kak mamy posudžować bytosć a mocy jandželow? Mamy do nich wěrić abo jich byće wotpokazać? Za abo přećiwo nim być? Poselstwo biblije je jasne: W Starym kaž w Nowym zakonju njeje dwěla na tym, zo jandželjo su. Woni steja před Božim trónom a jeho bjez přestaća chwala a so k njemu modla. Woni su jeho posoljo wšudže tam, hdžež ma so ludžom něšto noweho wozjewić, štož sej nichtó myslit njeby. Woni připowědaja hodowne poselstwo wo narodženju Jezusa a jutrowne poselstwo wo jeho stawanju z morwych. Woni škitaja wěriwych před njezbožom a dawaja jim wěstotu wuchowanja. Jezus Chrystus njeje na jich byću dwělował. W ludowej wěrje su jandželjo přez lětstotki popularni byli. Tole spóznowamy, hdyž sej wědomje wobhladamy kěrlušy w našich spěwarskich, wosebje rańše a wječorne. Hakle rozswětlerstwo je měniło, zo njeje žanych jandželow, zo su woni skerje mytologiske bytosće bajkojtego raza.

Kak pak mamy sej jandželow předstajić? Na žane wašnje tak, kaž su husto molowali: jako małe džěči z křidleškami. Tuta předstawa njepochadza ze Swjateho pisma, ale ze staroromskeje mytologije. Jandželjo w bibliji su bóle dorosćeni, muscy, ale tež

Jandžel z paletu – twórba Marca Chagalla z lět 1927/36, wustajena w Narodnym muzeju moderneho wumělstwa w Parisu

to je jenož pospyt, něšto předstajić, štož nima žane čělo. Japoštoł Pawoł pisa w listće na Romskich wo „jandželach, knjejstwach a mocach“ a w listće na Kolosejskich wo „trónach a knjejstwach a wjerchowstwach a wyšnosćach“. Jandželjo su potajkim duchowne mocy, kotrež wuchadžeja z Božeho tróna a wuwjedu jeho přikaznje. Dokelž je Bóh přilubił, zo budže wěrjacych škitać we wšitkich padach žiwjenja, njech tež ćežke hodžiny na nich přińdu, tak směmy za to měć, zo jeho njewidžomne mocy tole wukonjeja. Wědomostnje dopokazać tole wězo njemóžemy. Ale to tež trjeba njeje. Nam njech dosaha, hdyž so poručimy we wšitkich nuzach a strachach swojeho žiwjenja Božim dobrym mocam. Wone nas škitaja na wšitkich našich pučach.

Jan Malink

Znamješka a wobrazy

Zawěsće sy tež ty hižo raz w šuli pčotku do zešiwka dóstał/a. Z tutym znamješkom chcyše ci wučerka rjec, zo sy derje wuknył/a abo pilnje sobu džětał/a. Tež wonka na

dróze mamy najwšelakoriše znamješka, zo bychmy wědzeli, kak mamy so we wobchadze zadđeržec. Znamješka a wobrazy pomaha nam, wěcy lěpje zrozumić.

List Jakuba 1,23

				6		
--	--	--	--	---	--	--

List na Efeziskich 6,17

					2	11
--	--	--	--	--	---	----

	1		9		10
--	---	--	---	--	----

Jeremia 23,29

--	--	--	--	--

		12			4
--	--	----	--	--	---

Psalm 19,11

		7			
--	--	---	--	--	--

				3
--	--	--	--	---

Psalm 119,105

					5
--	--	--	--	--	---

--	--	--	--	--	--	--	--

List na Hebrejskich 5,12-6,1

--	--	--

Wuhódanje:

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

6	7	Ó	9	10	11	12
---	---	---	---	----	----	----

Bibliske hesło za lětsa je napisane pola Marka (13,31) a rěka: „Njebjo a zemja zahinjetej; moje słowa pak njezahinu.“ Z tym so nam praji,

zo njeje na swěće ničo wěste. Spěšnje móže so něšto přeměnić, skóncować abo nowe nastać, kaž to ze wšědného žiwjenja znajemy. Jeničce Bože słowo, kajkež namakamy je w bibliji, wostanje.

Pisanosć a bohatosć Božeho słowa so k lěpšemu zrozumenju tež ze wšelakimi wobrazami a přirunowanjami wopisujetej. Sym za tebe hódančko přihotowała, hdžež móžeš tute wobrazy sam/a w bibliji pytać. Hdyž sy wšitke prawje zapisał/a, potom tež delnjej słowje wuhódaš. Wonej ci prajetej, što sy.

Napisaj wuhódanje na kartku a pòsćel ju na redakciju Pomhaj Bóh. Tam čaka małe myto na tebe!
Jadwiga

Skulptura za čekancow w Berlinje

Na wjele městnach na swěće namakaš pomniki za čekancow, wupućowarjow abo wuhnatych, ale žadyn njeruna so tomu w Berlinje. Kaž je so hižo rozprawjało (hlej PB 12/2002), je srjedz Berlina po Bethlehemskej cyrkwi, kotraž bě z časa Bjedricha Wilhelma I. centralny Boži dom Čěskich bratrow, zwostał jenož z pisanymi plesternakami wukładženy zakładny rys. Přecel Serbow, z Bayerskeje pochadžacy lékař dr.

Otmar Liegl, sam sobustaw čěsko-bratrskeje wosady w Berlinje, je so w 90-tych lětach jara za to zasadžował, zo by so znajmjeńša na tele wašnje w stolicy wuchowało spomnjeće na čěskich eksulantow, kiž buchu swojeje wěry dla přescěhání.

Mjez tym pak bě so ležownosć, na kotrejž rozpadanki cyrkwy stejachu, předata na Američana. Tón měješe předwidžane, tule natwarić wobchodowy a bydlenski dom.

Z česćownosće před swjećenym městnom wón swój plan spuści. Činješe pak hišće wjac, hačrunjež njeje Čěski bratr. Z jeho pjenježnej podpěru so zmóžni, zo stwori za tele městno jedyn z najstawnišich ameriskich popowych wumělcow skulpturu. Nadawk dósta popowy a conceptowy wumělc Claes Oldenburg z New Yorka, kiž je runja swojej mandželskej Coosje van Bruggen nižozemskeho pochada.

Popowi wuměłcy w Americe, kaž Andy Warhol a Roy Lichtenstein, chcychu so cyle wšědnemu swětej wěnować a „kičej wokoło nas wučeknyć“, kaž Oldenburg sam praji. Kak pak měješe so tajki čekancowy tema předstajeć? Konwencionalna plastika, na přikład z chudymi wupućowarjami a plakacymi džěćimi, njeje do prašenja přišla. Wumělc wuchadžeše z bibliskeho słowa, bjztoho pak, zo by je ilustrowať: „Přetož my nimamy žane wobstajne městno tu, ale přichodne pytam.“ (Hebr. 13,14) Twórba wšak njemě-

ješe so jenož wusko na Čěskich bratrow počahować, ale wobsahować cyły motiw čekanja, wuhnaća, wupućowanja a wupušćenosće.

Oldenburg rozsudži so za to, stworić hoberski, 9 metrow wysoki wačok – symbol za spakowany mětk, kaž jón čekancy we wšěch časach spēšnje hromadže zesukaja. Naposledk so wačok z tolstym powjazom wobwjaza. Hdyž so wačoka dotkneš, zda so ci, jako by so woprawdže jednało wo stary, wot slónca wusmahnjeny rubjany plát. We woprawdžitosci pak je to wocl, kotryž je so zhotowił we wulkej ližerni a so potom z wosebitymi srědkami wobdžětať.

Nětk wě kóždy, zo je tajki wačok jenož prowizorij, ale zda so, jako njebychu so někotři čekancy móhli džělic wot wjetšich kruchow swojeje domjacnosće. A tak wuhladaš scyła so njehodžace wěcy: rěbl z tolstého drjewa, bldko, płokansku desku a dalše. Přez žiwjenje na čekańcy su wěcy hižo chětro počerpili. Rěbl je zekřiwjeny, płokanska deska leži rozmječena na zemi, ničo njeje wjac tak prawje cyte. To wosebje nadpadnje, dokelž su tele wěcy, kaž so to za popowe wuměłstwo słuša, pomolowane z jaskrawymi, pisanyimi barbami. Bytasć moderneho wuměłstwa wobsteji mjez druhim w tym, zo dyrbi wobhladowar wěc sam do kónca myslić. To je tež bytosć křescánskeho wuměłstwa. Snadž słuša w šěršim zmysle tež tale twórba k tomu. Ma nam wšěm něšto rjec. Njejsmy my wšitcy po puću, njepytamy my wšitcy za tamnej domizny?

Štož sej raz do Berlina dojedže, měť sej twórbu wobhladać. Wona steji w bliskosci Checkpointa Charlija na Mauerstraße.

Alfred Krawc-Džěwinski

Skulptura ameriskeho wumělca Claesa Oldenburga za čěskich čekancow na Mauerstraße w Berlinje (něhdže z lěta 1997) Foto: priwatne

Powójske železne zwony wohrožene

„Wulku mrětwu zwonow“ wočakuja fachowcy w přichodnych lětach w Němskej. Wohrožene su zwony ze železa, kiž je sej wjele wosadow po 1945 leć dało. Jich předchadnicy, po materialu a zynku kmaňše bronzowe zwony, běchu so stali z woprom druheje swětoweje wójny. 42 000 bronzowych zwonow je so tehdy w Němskej zeškrěło za potreby wojerstwa. To bě 77 % cyłkowneho wobstatka! Z wosadow džensnišich wuchodnoněmskich krajnych cyrkwjow bu wjac hač 7 000 zwonow zničeny, wjac hač 75 %. Za tutymi strózbymi ličbami chowaja so hoberske materialne a ideelne škody. Kelko jónkrótnych

Železny zwón w Barće z dwurěčnym napisom, kiž su w léće 1950 swojemu wosadnemu Božemu domej darili tři susodźa Pawoł Wacker, Měrčin Meltka a Gerhard Grofa z Barta.

hódnotow je so tehdy z cyrkwjow zhubilo!

Jako narunanje su so po wójnje tysacy zwonow ze železa leli, předewšěm, dokelž běchu tuňše a dokelž bě, wosebje we wuchodze, bronz nimoměry žadna. Železne zwony pak maja porno bronzowym tójšto njedostatkow. Njedocpěja barbu a počnosć zwuka, su po naphledže jara jednore a bjez wumětskich wudebjenjow džělane, zertzawja, hdyž so dosć njehladaja, njehodža so při potrebjebje sporjedžeć a su čese hač bronzowe, štož so hustodosć škódnje wuskutkuje na statiku cyrkwinskih wěžow. Najwjětši njedostatk pak je, zo su, kaž fachowcy sudža, železne zwony po někak 70 do 90 lětach dodžeržane. To rěka, zo budže sej w přichodnych lětdžesatkach wjele wosadow nowe zwony leć dać dyrbjec. Dokelž budu za to wulke wudawki trěbne, poruči so wosadam hižo nětko založić wosebity lutowanski fonds za nakup nowych zwonow. Kak chutne položenje je, wuchadza tež z toho, zo so fachowcy hižo wospjet na wosebitych zeńdženjach pod hesłom „Pomnik zwón“ z wosudom železnych zwonow zaběrachu.

Wočakowana „wulka mrětwu zwonow“ njepóndže tež nimo lužiskich wosadow. Ze serbskeho wida je to čím bóle wobžarować, dokelž pominja so tež wjetša ličba zwonow ze serbskim napisom. Tajke železne zwony, na kotrychž je nimo němskeho tež serbske hrono čitać, namakamy we wosadach, kiž mějachu po druhej swětowej wójnje hišće serbskeho fararja a nahladny podžěl serbskich wosadnych a kiž tohodla na dwurěčnosć svojich nowych zwonow džiwachu. W Poršicach na přikład

Chětro pod zertzawcom čerpja tři železne zwony z léta 1949 na wěži Poršiskeje cyrkwy. Wobraz pokaza wurězk ze srjedźneho zwona, na kotrymž stejl napisane „Zbóžni su ći měrni – Den Frliden gebe ich euch“
Foće: T. Malinkowa

maja tři tajke zwony z léta 1949, w Barće dwaj z léta 1950, w Budestecach tohorunja dwaj z léta 1950 ... Snadž najmłódšej namakamy w Bukecach, hdžež je sej wosada hišće 1961, za čas fararja Gerata Lazara, dwaj leć dało. Kelko železnych zwonow jich cyłkownje we wšěch ewangelskich a katolskich serbskich wosadach je, dotal bohužel njeje znate. Tole by so dyrbjalo zwěsčić, přjedy hač budže přepozdže. Snadž namaka so samo možnosć, znajmjeńša někotre z nich wuchować.

Hdyž so w přichodnych lětach a lětdžesatkach železne zwony z dwurěčnym napisom pozhubja, minu so zdobom hódnotne swědky serbskeje řeče a pobožnosće. A kotre z našich ewangelskich wosadow, kiž sej po 1945 hišće serbske hrono na swoje zwony napisać dachu, změja to tež w 21. lětatku hišće za trěbne? **T. M.**

K čemu stary zešědžiwi

*So jasnje nětko zyma slěbori
a wšitke hona z plachtu krywa sněžnej,
so wšo we slěbrobłyšču zyboli
na wšitkich štomach, hałžkach z pychu něžnej.*

*Što z tajkej pychu zyma zwobaluje?
Nic zemje sprostnjeneje womoru?
A što nam w slěbrobłyšču wozjewuje?
Nic Božu wulku, džiwnu krasnotu?*

*Tak šědžiwość tež staroh dopomnjuje
na jeho čěta blisku morwotu,
a włosow bělenje joh pokazuje*

*na wulku njebjja krasnosć přichodnu,
hdžež rjeńše nalěčo tu po zymy
so w njezachodnym błyšču zeleni!*

Julius Eduard Wjelan

Zejlerjowy pomnik we Łazu

Wobwěncowany pomnik Handrija Zejlerja we Łazu na dnu poswjećenja pomnika dnja 30. awgusta 1931 (nalěwo). Originalna busta Handrija Zejlerja so hłžo něšto lět pozdžišo za čas brunych mócnarjow сэ́aza. Wot jutrowneje pónđzele 1949 je pomnik zaso dospołny – z nowej, wot Konrada Zendy zhotowjenej busty (naprawo).

Fóce: Serbski kulturny archiw

W zapiskach a dokumentach swjeho džěda Jurja Malinka namakach wšelaki material wo nastaću Zejlerjoweho pomnika we Łazu. Sym jón zestajił a z nowinskimi wozjewjenjemi přirunał, zo bych podał přinošk k 200. posmjertnym narodninam našeho njezabyteho basnika a wótcinca Handrija Zejlerja, kotrež 1. februara swjećimy.

Prěnje namjety

W aprylu 1920 přińdže Jurij Malink jako wikar do Łazowskeje wosady, kotraž běše po wotchadže fararja Krygarja na wuměnk wosyročena. Spěšnje spózna wón narodne přećiwki we wosadze. Serbja wokoło překupca Jana Haješa a gmejnskeho předstejičerja Korle Błažija so prócowachu wo wožiwjenje serbskeho žiwjenja. Na druhim boku bydleše we Łazu wjele němskich džětačerjow, kiž džětaču w hornistwje. Mnozy wjesnjenjo chilachu so němsko-nacionalnej stronje. Jurij Malink čuješe so tehdy bóle jako Němc, tola wón chcyše Serbam w serbskej rěči služić.

W februaru 1921 wotměchu so wólby do pruskeho sejma. W předpolu wabješe Serbska ludowa strona pod nawodom Arnošta Barta za swój wólbny zwjazk z katolskej centrumowej stronu. Na zjawnej zhromadźiznje we Łazu wupraji so Jurij Malink přećiw tutym planam. Serbske Nowiny wumjetowachu jemu po tym, zo wujuje hromadže z wšoněmcami a komunistami přećiwu Łazowskim Serbam. Z prawom zwěsćichu, zo Łazowski farar ani prawje serbsce njemóže. Bórže po tutej njelubej zražce wopyta Jurij Malink šěsćtydźenski kurs serbsčiny pola fararja Mrózaka w Hrodzišću, nawody Serbskeho homiletiskeho seminara.

W aprylu 1922 žadaše so w Serbskich Nowinach, zo bychu so dyrbjeli 50. posmjertny Handrija Zejlerja 15. oktobra 1922 hódnje woswječić. Namjetowaše so postajenje ryzy serbskeho pomnika za Zejlerja, kiž by so móht stać z putnikowanisćom za pruskich Serbow. Wosadneje radže

so poručese, zo by sej za swjatočnosće skazała fararja, kotryž móže serbsce a sej česći Zejlerjowe pěsnje.

Łazowska wosada postara so wo dostojny wotběh Zejlerjoweho jubileja. Na swjedženskich kemšach předowaše Hrodzišćanski farar Oswald Mrózak, pola kotrehož běše Jurij Malink serbsce wuknył, a Maćica Serbska wuhotowaše swjedženski koncert w cyrkwi. Tehdy kupi sej Jurij Malink štyri zwjazki Zejlerjowych Zhromadženych spisow a zanuri so do basnistwa swjeho předchadnika w zastojnstwje. Tola pomnik za Zejlerja so njepostaji a naležnosć na lěta wotpočowaše.

Nowy zazběh

W lěće 1928 zeńdžechu so serbscy studenća k swjetej nalětnjej schadźowance we Łazu. Tehdyši hłowny starši serbskeho studentstwa Měrćin Nowak-Njechorński namjetowaše zasoženje komisije, kiž by dyrbjala přihotować postajenje Zejlerjoweho pomnika.

W juniju samsneho lěta wobjedna so naležnosć we Łazowskej wosadneje radže, najskerje na pohon jeje sobustawow Jana Haješa a Korle Błažija. Wobzamny so, zo ma so dodržeržany narowny pomnik naruńać z ryzy serbskim a zo ma so na torhošću postajić zjawny pomnik, kiž by so měł płaćić přez cyłnarodnu zběrku. Tola zwoprawdženje namjetow so někak dliješe.

11. meje 1930 swjećeše Wojerowska župa Domowiny z lět we Łazu. Po kemšach běše wulka zhromadźizna za hosćeńcom. Zejlerjowy pomnik so w rozprawnistwje ze žanym słowom njenaspomni.

Na hłownej zhromadźiznje Domowiny 29. nowembra 1930 w Budyšinje poda Jurij Malink rozprawu wo stawje přihotow: Wo nowy narowny pomnik postara so wosada, wjetši pomnik ma so postajić wot serbskeho luda. Na to spušći Domowina pomnikowy projekt za Jakuba Barta-Čišinskeho a wutwori wuběrk za Zejlerjowy pomnik,

do kotrehož slůšachu farar Křižan jako předsyda Domowiny, prawiznik dr. Hermann, předsyda Maćicy Serbskeje, farar Malink, gmejnski předstejičer Błažij, překupc Jan Haješ a moler Měrćin Nowak-Njechorński.

Přihoty na poswjećenje pomnika zbudźichu we Łazowskej wokolinje wšelaki wot hłós. Wosadne serbske towarstwo „Handrija Zejler“ přihotowaše pod nawodom němskeho kantora hudźbne wobrubjenje swjatočnosćow. Tola Stahlhelmej a nacionalsocialistam běše cyle předewzaće přećiwne. Woni hrozachu, zo zadžěwaja wotkryću, hdyž by so dyrbjal wobdžělic Serbski Sokoł. K změrowanju potoženja wozjewi Jurij Malink we Wojerowskich a Zhorjelskich nowinach nastawk, w kotrymž rozložil naležnosć pomnika a wujasni, zo njeje Sokoł česka naležnosć, ale ryzy serbska, a zo su sokolske drasty staroserbskeho pochada. Korla Błažij skaza we Wojerecach komando policije do Łaza, zo by so zadžěwalo mylenjam swjatočnosće.

30. awgusta 1931 so Zejlerjowy pomnik poswjeći. Nimale wšitcy wodzacy Serbja běchu do Łaza přichwatali. Po tym zo běštaj Korla Błažij a Jan Haješ porěčaťoj, postrowi Wojerowski krajny rada Saling přitomnych. Swjedženski rěčnik běše farar Křižan z Klukša, předsyda Domowiny. Jurij Malink staji pomnik pod škit wosady. Dalši rěčnicy spominachu z džakownosću na Łazowskeho fararja-basnika. K předwidžanym prowokacijam ze strony nacionalsocialistow njedónđže. Sekretar Domowiny Pawoł Krječmar wuzběhny w Serbskich Nowinach zasužby Jurja Malinka wo pomnik. „Knjez farar Malink měješe mjez nami wšěmi najwjetšu dowěru k zbožownemu skónčenju předewzaća. Stuješe nam z hotowymi financielnymi naćiskami, ze swjetej wobdarjenosću we wumětskich prašenjach a běše ze swjetej motorskim kołom stajnje na puću do Budyšina a zaso domoj do Łaza, zo by zaso wšudže rad widžanemu a woblubjenemu Błažijec nanej rozprawu podať, kak daloko „či knježa w Budyšinje“ su.“ ⇒

Rozestajenja tafle dla

Za Jurja Malinka njebě stawizna Zejlerjoweho pomnika hišće skónčena. Bórze po poswjećenju kritizowaše knježerstwowy prezident Simon w Lěhnicy, zo ma pomnik ryzy serbske napismo. Po nastupje nacionalsocialistow so čišć zesylni, zo by so přičinila němska wujasnjowaca tafla na pomniku. W meji 1935 wobzamkny wosadna rada přičinjenje wujasnjowanskeje tafle na muri pódla pomnika. Najskerje so tehdy tež wobzamkny tekst wujasnjowanjskich němskich słowow: „Dieses Denkmal errichtete im Jahre 1931 das dankbare wendische Volk seinem Volksliederdichter Andreas Seiler, Pfarrer in Lohsa in den Jahren 1835–1872. Die beiden Liedstrophen stammen aus einem seiner schönsten Gedichte, sprechen vom Herbst und von der Sehnsucht nach der Ewigkeit.“

Nacionalsocialisća pak žadachu sej přičinjenje tafle nic na muri, ale na pomniku. W juliju 1935 pisaše Jurij Malink Oće Wićazej do Stollberga: „Sym jara přenapinany, wosebje tež přez cyrkwinsky zwadu, sym wjele hary měł, přestyšowanja atd., tež dla serbskeho prašenja. Chcedža nětk ze wšej mocy Zejlerjowemu pomnikej němske napismo přilěpic, a ja mam wulku prócu, temu zadžewać, a hač so poradzi, to nchtó prajić njemóže. Nedo chce mi nětk pomhać.“

Na schadzowance we Łazu dnja 28. julija 1935, kotraž so wotměwaše jako zakónčenje studentskeho lěhwa, zeńdže so něhdže sto wobdžělnikow a hosći před Zejlerjowym pomnikom. Połoži so ryzy serbski wěnc a předsyda Domowiny, Pawoł Nedo, wozjewi k prašenju němskeho napisma na pomniku: „Serbske pjenjezy su jón zapłaćili a serbski dyrbi wostać a tež pomnik wostanje – ani pismika so na nim njepřeměni.“

Tola čišć na fararja Malinka a na Pawoła Neda přiběraše. Wosebje tłočeše Wojerowski krajny rada na němski napis.

7. septembra 1935 wozjewichu Serbske Nowiny, zo je so tafla na pomniku přičinila, tola bjez dowolnosće Domowiny jako wobsedźerki pomnika. Jurij Malink pisaše w

nowemburu do Berlina na ministra za cyrkwinske naležnosće, zo je jeho krajny rada nuzował němsku taflu přičinic, hačrunjež je Hitler w meji 1935 na wunuzowane změny pomnikowych napisow w Južnym Tirolu skedźbnił a prajił, zo so tajke něšto w Němskej njestawa. „A tola so tajke něšto stawa, kaž pokazuje Łazowski přikład.“ Tutón list njepisaše z Łazu, ale ze šleskeho Groß Peiskerau, dokelž běše jeho Gestapo kónc awgusta 1935 na poł lěta z wosady wupokazała.

Dalši wosud pomnika

Mało lět po postajenju pomnika so mosazowa busta Handrija Zejlerja z njeho wotstroni. Jurij Młynk pisa w swojej knize wo serbskich pomnikach, zo je so tole w lěće 1937 stało. Najskerje pak bě to hakle někotre lěta pozdžišo. 1937 skutkowaše Jurij Malink zaso we Łazu a wón by zawěsće wotstronjenje busty na někajke wažnje registrował. Prawdźepodobne je, zo skonfiskowa so mosazowa busta w přerich lětach wójny, hdyž sćazachu so wojskeje potřeby dla tež zwony we wosadach. Zornowcowy pomnik přetra wójnu njewobškodženy.

1947 spominaše so na 75. posmjertniny Handrija Zejlerja z kemšemi a ze skromnej swjatočnosću před pomnikom, na kotrejž rěčešaj Wojerowski župan Jan Haješ a předsyda Domowiny Pawoł Nedo. Móžno, zo zrodži so tehdy mysl k ponowjenju pomnika. Jutrownu pónđzelu 1949 so wón wobnowjeny zjawnosći přepoda. Němska tafla na pomniku běše wotstronjena a zhubjena busta bě so narunała z noweje, wot Konrada Zendy stworjeneje.

W lěće 2003 je so pomnik na iniciatiwu Wojerowskeje župy znowa wobnowił jako přihot na 200. róčnicu Handrija Zejlerjoweho narodženja lětsa 1. februara.

Přez lětdžesatki běše Łazowske torhošćo to, štož je so 1922 pisało: putnikowanišćo za Serbow z hole, tola nic jenož za nich, ale za cyły serbski lud. Kak husto su so Serbja před pomnikom zešli, spěwajo spěwy Handrija Zejlerja, Łazowskeho fararja, hódneho wěčneho wopomnjeća. **Jan Malink**

Spominanja na Zejlerja we Łazu

njedźela, 15. oktobra 1922
50. posmjertniny Zejlerja

- kemše z předowanjom fararja Oswalda Mrózaka z Hrodzišća
- přijće na hrodže
- koncert Maćicy Serbskeje w cyrkwi

jutrowna pónđzela,
9. apryla 1928
nalětnja schadzowanka we Łazu

- spominanje pod staršistwom Měrćina Nowaka-Njehorńskeho

njedźela, 11. meje 1930
Domowinski zlět we Łazu

- nyšpor z předowanjom fararja Jurja Malinka z Łazu
- zhromadžizna za hosćencom

njedźela, 30. awgusta 1931
poswjećenje Zejlerjoweho pomnika

- nyšpor z předowanjom fararja Jurja Malinka z Łazu
- swjatočnosť při Zejlerjowym rowje z nowym narownym pomnikom
- poswjećenje pomnika na torhošću z narěču fararja Jana Křižana z Klukša
- zhromadna wječer
- serbske reje

njedźela, 28. julija 1935
zakónčenje studentskeho lěhwa
a schadzowanka we Łazu

- swjatočnosť při pomniku z narěču Pawoła Neda

njedźela, 19. oktobra 1947
75. posmjertniny Zejlerja

- kemše w cyrkwi z předowanjom fararja Gottfrieda Röslera z Budestec
- swjatočnosť při pomniku z narěču Pawoła Neda

jutrowna pónđzela, 18. apryla 1949
znawaposwjećenje pomnika

- kemše z předowanjom fararja Körnera z Łazu
- swjatočnosť při pomniku z narěču Pawoła Neda

njedźela, 1. februara 2004
200. narodniny Zejlerja

- swjatočnosť při pomniku a při rowje
- swjedženski akt w cyrkwi

Holći chór serbskeho towarstwa „Handrij Zejler“ we Łazu w lěće 1921. Towarstwo bě so do přerijeje swětoweje wójny załožiło a haješe wosebje w dwacetich lětach čile serbske žiwjenje we Łazowskej wosadze. Swěrní Serbja kaž Hańža Budarka, Korla Błažlj a Jan Haješ běchu duša towarstwa.

Foto: archiv

Naš njeznaty džěd

Hač drje z mojich serbskich krajanow što někajke styki a počahi do Zwadowa změje? Ja skerje na tym dwěluju. Wjes, kotrejž němsce Streitfeld rěkaja, słušeše do Lubowa a nětko do wulkogmejny Lewałd. To je tam zboka Lubija, hdžež serbstwo dawno hižo drěma. Tuž tež stej Lubow a Lewałd jenož pod němskim mjenom Lauba a Laualde znatej. A tež, zo Streitfeld serbsce Zwadow rěkaše, běch sam hakle pola Měrčina Nowaka wučušlił, kiž je wšitke tele mjena w léce 1951 do swojeho „Noweho serbskeho zemjepisneho słownička“ zapisał.

Njewěm, kak je Zwadow k swojemu chětro džiwnuškemu mjenu přišoł. Snano su tam husćišo hač druhdže prajili: To njewadzi! Chibazo bě tak bytło, zo so ludžo rady wadzachu, serbscy mjez sobu abo traš Serbja z přichadzacymi Němcami? Njewěm na to žanu wotmołwu a so tež wo to njeprócuju, pozadk tehle mjena wjasnić. To druzy lěpje dokonjeja. Poprawom wšak móht hižo na tymle městnje dyk sadzić a swoje pjero zložić, njeby-li naš džěd bytł, naš njeznaty džěd ze Zwadowa pola Lubowa. Tón bě so tam wokoło lěta 1880 narodził a hižo jako młody muž hnydom na spočatku přenjeje swětoweje wójny něhdže w dalokej Ruskej zahynyl. Wěm so derje na to dopomnić, zo wisaše pola nas doma w Nowej Wsy w dobrej stwě mjez woknomaj k wječoru jeho wobraz. Wón či bě tajki wusaty muž, kiž je nam – jeho potomnikam – na přeco cuzy wostał. W škleńčanim kamorje měješe naša wowka, jeho wudowa, do čorneho ramika z čorno-běłočerwjnym bančíkom debjene hamtske łopjeno stej, hdžež so twjerdžeše, zo je Alwin Šořta „Heldentod fürs Vaterland“ wumrěł. Hižo třiceći lět pozdžišo, nalěto 1945, jako běchu Rusojo znowa němskich zadobwarjow ze swojeho kraja wučěrili, zhubi so džědowy portret z comtym wopismom. Jenož podobne wuswědčenje, zo bě tež wowcyny bratr Korla Šiman samsnu rjekowsku smjerc w Ruskej počerpjet, su kónc lěta 1999 při přetwarjenju domskeho w Nowej Wsy něhdže pod třechu wuhrjebali.

Serb abo nic?

Naša wowka, Šimanec Lejna, wosta wudowa a je mi so zda přeco někak pod tajkim stawom čerpjeła. Husto běše chorowata a z lědma pječašěsdzěsac lětami džěše krótko po mojej konfirmaciji nalěto 1951 na Božu prawdu. Wulke wjesele bě jej hišće z tym popřate bytło, zo so nawrótka jeničkeho syna z jendželskeje wójnskeje jatby dwaj dnjej do patorzicy 1946 dočaka. Naš nan přińdže dzakowano Bohu strowy a čity a chětro wukormjony po dwulětnym zajěcu domoj. Njetraješe pak předołho a wón bu zaso šwižniši. Hižo jako młodženc dyrbješe so něhdy sčasom do čežkeho ra-

Šimanec Gustliny kwas w Nowej Wsy pola Rakec, něhdže započatk přenjeje swětoweje wójny
Foto: priwatne

tarskeho džěła zapřahnyć dać. Njezabuđu, kak bě nam powědał, zo je hižo z třinacě lětami byka do města k řezu čeriy dyrbjał. Swojeho nana njebě ani prawje ze znał. A tuž su z džěda Alwinowej smjerću bórže abo poněčim Nowšanske počahi do Zwadowa zašle, chibazo njeběchu so docyła po tak krótkim mandželstwe prawje wuwic móhće.

Sym hižo pisał, zo je serbski jazyk w Lubijskich stronach dawno hižo womjelnył, před sto lětami abo dlěje. Snadž słušeše naš ze Zwadowa pochadzacy njeznaty džěd k poslednim Serbam w tamnišim regionje. Abo snadž njebě scyła serbski bytł? To bych naposledk šće swoju serbsku biografiju přepisać dyrbjał? To so mi zawěrnje nochce. Naš nan wotrosće potajkim bjez nana, ale dospołnje serbski. Tuž dyrbjało někajke dwělowanje poprawom zbytnje być.

Po puću do Wopakeje

Dotal sym Zwadow a Lubow abo Streitfeld a Lauba jenož z powědanja znał abo z wowcynych papjerkow, hdžež bě zapisane bytło, zo bě so jeje mandželski w „Lauba bei Löbau“ narodził. A běchmy tónle kapitl swojich swojbných stawiznow dawno hižo z pomjatka šmórnyli abo docyła prawje na wědomje njebrali. Wo někim, kiž je nimale hižo lětstotk dołho zabity a zabyty, so tola lědma wjac rěči.

Na tym, zo sym znajmjeńša ja našeho njeznateho džěda ze zabyća wutorhnył, je wšak moja žona wina. Tak sym so po swojim wjac hač šěsćdzěsac lětnym zemskim byću tola hišće do Zwadowa-Streitfelda doštał, byrnjež jenož na chwilk abo chwilčičku. Běchmój sej zaso raz do Łužicy dojeť, a dokaž bě žona w młodych lětach na sportowej šuli we Wopakej pobyła, so jej

wuzda, sej po što wě kelko lětach znowa tam dojeć. Wšudžom luta nostalgija!

Knjez S. w Njeswačidle, pola kotrehož swój nočlěh mějachmój, běše mi po wšěm zdaću puć do Wopakeje wopaki wukazał. Snano chcyše mi jenož wobćežnu jězbu přez z awtami zatykany Budyšin zalutować. Pósta mje cyle jednorje na awtodrohu w směrze do Wósporka. To pak bě při wšěm wokřewjace dožiwenje bytło, směć při rjanym dopođnišim slónčnym wjedrje po asfalce k ranju smalić. Dotal běchu so moje zajězdy a wujězdy do krasneje Łužicy zwjetša hižo pola Wujězda skónčile. Wottam wšak je jenož hišće bėrtlk hodžiny hač do domjaceje Rakečanskeje wosady. Wěnc lužiskich horow namaj z praweho boka luboznje kiwaše. Bórže běchmój w Ketlicach a tam móžach swójeje žonje rjec, zo bě tu w léce 1902 „jeje kolega“, naš stawny kantor Kocor, na wuměnk wumrěł. W Lubiju dohladach so sčasom žošteje tafle z napisom „Cunewalde 11 km“. Nětk wědzach, kak dale. Po puću, cyle připadnje, wuhladač tafličku, kotraž pokazowaše do Streitfelda. Pobytk w tutej wjesce bě, kaž prajene, jara krótki. Koho da bych so dyrbjał za swojim njeznatym džědom prašeć, lužičkecy, po telko lětach! Cyrkwički a tuž tež žaneje fary tam njebě ... a žonje chcyše so tola do Wopakeje.

Wopakowska sportowa šula wjac njeeksistuje. Tuž njezwosta namaj w připóđnišej tužnoće kónc pražnika poslednjeho lěta w starym lětstotku ničo druhe, hač sej do chlódneho Božeho domu wučeknyć. Přecelna kantorka chcyše runje cyrkwine durje zamknyć, prošeše pak naju nutř a da so z namaj cuznikomaj do rěčow, jako bychmy so hižo što wě kak dołho znali. Při tym so wukopa, zo mamy tojšto zhromadnych znatych. Tež naš křesćanski swět je poprawom chětro małki a bywa džě džen a mjejši. ⇨

Hdžež Gustla bydleşe

Jědžeš-li do Wopakeje, to přinđžeš tež přez Bajerecy – Beiersdorf pod Bětobohom, hdžež bě wowcyna sotra Gustla na bura Albrechta wudata byla. Dotho běše mi z hódančkom bylo, kak bě so moja wulka četa ze zasparneje a zanjeseneje Noweje Wsy na muža „do horow“ dóstała. Derje, zo běch tule temu při swojim poslednim přebywanju w Nowej Wsy načat. Naša mać a moja wulka sotra wěštej so tola hišće na to a tamne ze starych časow dopominać. Wšitko bě so někak ze skótnymi wikami w Njeswadidle započato, hdžež burja z Hornjeho kraja do Serbow přichadžachu a naposledk nic jenož kruwičku abo jałojčku, ale tež tu a tamnu šwarnu młodu Serbowku do horow njewotwjedzechu. Snadž bě potom moja wulka četa swojej sotře Lejnje muža ze susodneho Streitfelda „wobstarala“. Tak abo podobnje je so to najskerje měło.

Rady smy něhdy do Beiersdorfa jězdžili. A hdyž so potom po wobćežnej jězbje z čahom hać do srjedźneho Kumwatda a přez horatu krajinu nůžkujo pola Albrechtec zjewichmy, to mějach přeco swoju lubu nuzu, zo bych so z tamnišimi ludźimi dorozumił. Hakle poněčim so na jich dialekt zwučich. Škoda, zo nětk tam wšelacy swoju narěč zańč nimaja a so jeje hańbuja.

Wulka četa pak z nami tež rady serbowaše a njebě w ryzy njeserbskej wokolinje swoju maćernu řeč zabyła. Zymu lěta 1952 sym ju posledni raz wopytał. W samsnym lěće swojej woći zańdželi. Jeje muž běše dušny čłowjek był. Nam, tym přiwuznym ze serbskeho džěla Łužicy, běše přichileny. Měšk ze slěbornakami, kotrež běštaj nam wuj Hermann a četa Gustla dariloj, běchmy poněčim nazběrali. Ja pak běch swój podžěl rjaneho dnja k časnikarje na Bohatej donjesł, zo bych sej je na – kaž so mi zdaše – lěpše papjerjane zaměnić dał. Při tym su mje najskerje chětro truhnyli a poz-

džišo sym so tehodla hněwał, ale rěkaše džě tehdom nastajnosći, zo wšitko stare ničo hódne njeje a zo dyrbało so zmynić.

Tež hišće druhi podawk mje dopomina na šćedriwosć našeju Beiersdorfskeju přiwuzneju. Přišedši w lěće 1945 z čěkańcy domoj do ródneje wjeski stejachmy před prózdnej hródzu. Jenož naš žolty kocor hišće na nas čakaše a něšto dnjow po našim nawróće zahiny. Bóh wě, što bě wšitko dožiwił! Nětk pak bu naša wowka Lejna aktiwna, tak šwižna a mała kaž běše, tak rezolutna móžeše tež być. Poda so do Beiersdorfa a wobstara pola swojeho swaka kruwičku, zo bychmy znajmjeńša zas jednu wopuš w hródzi stejo měli. Běše to tajka bruno-šakata, kajkež je dotal pola nas njemějachmy.

Naš přečelny němski wuj zemřě wosom lět po swojej serbskej mandźelskej. Hromađe z nanom dojědžech sej na jeho pohrjeb. Džiwach so, zo bě so na Albrechtec dworje telko přewodžeri zešlo. To mi znowa wobswědči, zo bě Hermann Albrecht jara wobubowany muž był.

Z jeho smjerću so naše počahi do Hornjeho kraja skónčichu. Potomnikow Albrechtec mandźelskaj prawych njeměještaj. Četa Gustla bě drje swojeho bratrowca za syna přiwzała. To bě syn znateje Rakečanskeje klamarki Friedy Šimanoweje był, potajkim nanowy kuzenk, tón pak bohužel kónc poslednjeje wójny zahiny.

A hdžež Albrechtec rjany statok ze sworjaznym domskim steješe, su pozdžišo někajku twornju natwarili. Njewěm ani, što su tam džěłali a hać tam docyła hišće džěłaja, zawěsće nic.

Horjeka běch twjerdžil, zo je tónle kapitl našich swójbných stawiznow, štož našeho njeznateho džěda nastupa, za nas někak wotbyty. Što pak budže, hdyž so mje snadž jónu jedyn z mojich wnučkow runje za swójim Zwadowskim prapradžědom praša?

Hinc Šolta

Wuradźowanje předsydstwa SET

Dnja 13. januara zeńdže so předsydstwo Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Serbskim domje na přenje lětuše posedzenje. Wuradźowaše so wo programje lětušeho cyrkwinskeho dnja, kiž wotměje so 19. a 20. junija w Čornym Chołmcy. Sup. Malink informowaše wo lisćinje z prawopisnymi zasadami z ewangelsko-cyrkwinskeho wobłuka. Pućowanje z džěćimi planuje so za njedzelu, 16. meje. Přihotuje so restawracija pomnika fararja Jokiša w Hbjelsku. Towarstwo chce młodostnym, kotřiž buchu w poslednich lětach serbsce konfirměrowani a nětk zwonka Łužicy bydla, časopis Pomhaj Bóh připóstać. Starši tutech młodostnych njech prošu wozjewja adresy redakciji. Přichodne zeńdženje předsydstwa budže wutoru, 4. meje. **Měrćin Wirth**

Nabožny rěčny kurs w Delnjej Łužicy

Na farje w Dešnje wotmě so 10. januara přeni delnjoserbski nabožny rěčny kurs. Pod nawodom Christiny Kliemoweje zaběrachu so štyrjo duchowni, mjez nimi dwaj wuměnkarje, kaž tež někotři lajkojo z nabožnej terminologiju w delnjoserbsćinje. Chr. Kliemowa předstaji wšelake knihi, na kotrež móže so kóždy zepěrać, kiž ma wudžělać serbske předowanje abo nabožny přinošk za kemše, rozhlós abo nowinu. Tak su zběrki předowanjow a modlitwow, kiž je Jan Bjedrich Tešnař před wjac hać lěstotkom wudał, dobre wučbnicy. Tež hakle před něšto lětami wušta zběrka předowanjow Herberta Nowaka abo kěrlušy, basnje a spisy Mata Kosyka wuzběhuja so z jara dobrej serbsćinu. Tele spisy wuznamnych serbskich duchownych pak njejsu jenož zajimawe pod rěčnym aspektom, tež wobshowje hodža so hustodosć džensa hišće wužiwać za wšelake składosće w cyrkwi a swójbje. Přez zaběru z tutej nabožnej literatury hodži so bohatstwo hižo w dalekej měrje woteznatych wurazow a wobrotow zaso do pomjatka zwołać – za aktualnu potrjebu kaž tež jako zakład za nuznje trěbne wudaće delnjoserbskeje nabožnej terminologije.

Kurs zarjaduje skupina Serbska namša. Nawodnica je Christina Kliemowa, kiž je tajki rěčny forum za zajimowanych duchownych a lajkow hižo tójšto lět namjetowała, zo by so wulkemu brachej njedosahaceho kubljanja na tutym polu wotpomhało. Zaměr je, kursy w přichodze prawidłownje něšto časa do delnjoserbskich kemšow zarjadować a tam wotpowědne předowanke teksty rozjimać. Přichodny kurs wotměje so 14. februara zaso na farje w Dešnje.

T. M.

Wjesna ldylka, naprawo druhl: awtorowy nan jako młodženc. Wobraz je nastał něhđže wosrjědž dwacetych lět.

Foto: priwatne

Powěšće

Hannover. Ličba křesćanow w Němskej dale woteběra, tole zdželi EKD w Hannoveru. Spočatk lěta 2003 přislušeše 26,21 mio. němskich staćanow ewangelskim cyrkwjam EKD, lěto do toho bě jich hišće 26,45 mio. było. Ličba katolikow je so pomjeńšita na 26,47 mio. Dohromady je wjac hač třecina wobydlerjow Němskeje nekřesćanska.

Budyšin. Něhdže 40 kemšerjow z wjacorych wosadow swjećeše patorzicu dopołdnja serbske hodowne kemše, tónkróć pak nic kaž w zaštych lětach w žurli na farje, ale w Michałskej cyrkwi. Nowe tež bě, zo čitaše pjeć paćerskich džěć, kotraž budu lěta nalěto konfirměrowane, hodownu stawiznu. Termin serbskich kemšow patorzicu dopołdnja je so postajił za čas sup. Alberta a je so mjez tym w běhu lět stal z dobrej tradiciju. Někotři pak wuprajichu přeće, serbske kemše swjećić radšo zaso, kaž bě to něhdy hižo raz było, na hodownym swjatym dnju, zo bychu hodowne kemše woprawdže hodowne byli.

Nowy Rogow. Druhi dzeń hód poswjeći Berlinski biskop Wolfgang Huber w tutym nowym sydlišću pola Baršća nowu cyrkej za Rogowčanow, kiž su so loni brunicy dla ze swojeje domjaceje wsy dyrbjeli sem přesydlit. Nowa cyrkej ma městno za sto kemšerjow. Z historiskeje, něhdže 500 lět stareje cyrkwe w Rogowje su so wažne džěle – kaž wołtar, dupa, wobloženje łubjow z bibliskimi hronami, zwonaj a wjeršk wěže – do nowotwara přewzali. Nowu cyrkej kaž tež cyłe nowe sydlišće za Rogowčanow je płaćit koncern Vattenfall. Dotalna wosadna fararka Dagmar Wellenbrink swojej wosadze tež na nowym městnje dale služi.

Budyšin. W zańdženych tydženjach je sup. Malink na wšelakich wosadnych wječorkach na wsach Michałskej wosady předstajił žiwjenje a skutkowanje Handrija Zejlerja. Tajki wječork wotmě so mjez druhim tež w Słonej Boršči, hdžež bě so Zejler 1. februara 1804 narodžił.

Berlin. Na swojim přemim zeńdženju, kotraž wotmě so 9. a 10. januara w Berlinje-Friedrichshainje, je synoda noweje cyrkwe Berlin-

Braniborska-šleska Hornja Łužica wuzwolila Wolfganga Hubera za noweho biskopa. Hakle w druhim přeběhu wólbow běštej trěbnej dvě třeciny synodalow za njeho hłosowatoj (132 wot cyłkownje 179).

Zarěč. Při wobnowjenskich džěłach na Zarěčanskej cyrkwiće je firma molerskeho mištra a restawratora Heinza Rentscha z Dobrošic nadešla serbske hrono. We wołtarnišću steji napisana sada z lista na Hebrejskich 13,8: „Jezus Chrystus wčera, džensa a tón samy tež do wěčnosti“. Hrono pochadza z časa nastaća cyrkwe w lěće 1908, hdyž bě Jan Wałtar za fararjom w Njeswačidskej wosadze. Wone je napisane w tehdyšim šwabachskim pismje a ma so originalnje zaso wobnowić. Předwidžane je, restawraciske džěta w přichodnych tydženjach dokónčić a Boži dom kónc měrca ze swjedzanskimi kemšemi znowa poswjećić.

Budyšin. Sobotu, 24. januara, je so na Michałskej farje zešoł Serbski wosadny zwjazk. Wurađowało je so hłownje wo hospodarskim planje a wo lětušich předewzačach. Nadrobnišo rozprawjamy wo posedženju w přichodnym čisle.

Dary

W decembru je so darilo za Pomhaj Bóh 150 eurow, štyri króć 100 eurow, 61,80 eurow, 45 eurow, 25 eurow a štyri króć 20 eurow. Za Serbske ewangelske towarstwo je so darilo 50 eurow. Bóh žohnuj dary a darcelow.

Spominamy

Narowny pomnik fararja Hendricha Augusta Krygarja w Poršicach – bohužel w chětro hubjenym stawje

W tychle dnjach, hdyž woswjećimy 200. narodniny fararja Handrija Zejlerja, njeměli zabyć na jeho runje wo tydžen młodšeho přečela, fararja Hendricha Augusta Krygarja, kiž je so narodžił dnja 7. februara 1804 na farje w Hrodzišću. Na gymnaziju w Budyšinje staj so wobaj spřečeliłoj – žiwnošćerski syn ze Słoneje Boršće a fararski syn z Hrodzišća. Jako studentaj w Lipsku staj hromadže w Serbskim předarškim towarstwe skutkowatoj, rukopisnu Serbsku Nowinu založitoj, za nju pisałoj a basniłoj.

Tež w zastojnstwje spočatnje w samsnej wosadze, w Klukšu, hromadže džětaštaj – Zejler jako pomocny předar, Krygar jako diakon. Potom so jeju powołanskej pućej džělešej, wobaj pak dale ze swojimi darimi nimo powołanja Serbam služeštaj: Zejler předewšim jako basnik a redaktor, Krygar jako kěrlušter, slědžer a hromadžer serbskich spisow. Po krótkim času w Klukšu skutkowaše H. A. Krygar wosom lět jako diakon pod znatym fararjom Jakubom w Budyskej Michałskej wosadze. Wot lěta 1840 bě farar w Poršicach, hdžež po wosomnaćelětnej službje 1858 zemřě. Džensa tam na njeho dopominaja jeho narowny pomnik, na kotrymž je lědma hišće napismo wučitać, a zelene paramenty, kotraž je Poršiska wosada swojej cyrkwi při zapokazanju fararja Krygarja w lěće 1840 darila a kotraž su – dalokož to wěmy – najstarše paramenty ze serbskim napisom, kiž su so hač do džensnišeho zdžerželi.

Přeprašujemy

- 01.02. Poslednja njeđzela po Třoch kralach**
10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej (sup. Malink)
14.00 swjedzenske zarjadowanje Domo-winy za Handrija Zejlerja we Łazu
- 08.02. Septuagesimae**
11.45 nutrnošć w rozhłosu (sup. Malink)
- 15.02. Sexagesimae**
14.00 namša w Smogorjowje
- 22.02. Estomihi**
11.45 nutrnošć w rozhłosu (farar dr. Buliš)
14.30 wosadne popołdnjo w Slepom (M. Hermaš)
- 23.02. pónđzela**
09.30 kubłanski dzeń w Budyšinje na Michałskej farje, zahajenje z kemšemi (sup. Malink)
- 24.02. wutora**
19.30 serbski bibliski kruh na Michałskej
- 07.03. Reminiscere**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje na Michałskej (sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen

Redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de) Čiść: Čiśćernja DELANY tzwr w Njeswačidle Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakladnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen

Přinoški a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

Pomhaj Bóh wuchadza mjesačne. Spěchuje so wot Založby za serbski lud. Lětny abonement plaći 8 eurow.